GENERALINIO ADVOKATO
ANTHONY MICHAEL COLLINS IŠVADA,
pateikta 2024 m. birželio 13 d.[1]

Sujungtos bylos C-146/23 ir C-374/23

XL
prieš
Sąd Rejonowy w Białymstoku
(*Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)
ir
SR,
RB
prieš
Lietuvos Respubliką

(Vilniaus apygardos administracinio teismo (Lietuva) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Valstybių narių pareiga numatyti teisių gynimo priemones, kurių pakaktų veiksmingai teisminei gynybai Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti – Teisėjų nepriklausomumo principas – Teisėjų atlyginimas“

Įvadas

1. Per visą valstybės sistemų, grindžiamų valdžių atskyrimu, egzistavimo laikotarpį teisėjų atlyginimai neišvengiamai būdavo rūpimas klausimas. Kaip Alexander Hamilton taikliai pažymėjo savo esė, paskelbtoje *The Federalist* („Federalistas“), „GRETA nuolatinio pareigų pobūdžio, niekas negali prisidėti prie teisėjų nepriklausomumo labiau nei pastovus rūpinimasis jų išlaikymu. <…> Apskritai žmogaus prigimčiai būdinga, kad ĮTAKA ŽMOGAUS PRAGYVENIMUI REIŠKIA ĮTAKĄ JO VALIAI. Taigi negalime tikėtis, kad praktiškai teismų

[1] Originalo kalba: anglų.

valdžia kada nors bus visiškai atskirta nuo teisėkūros valdžios tokioje sistemoje, kurioje teismų valdžia piniginių išteklių srityje paliekama priklausoma nuo teisėkūros valdžios retkarčiais skiriamų lėšų“ (laisvas vertimas)[2].

2. Šie prašymai priimti prejudicinį sprendimą suteikia Teisingumo Teismui galimybę peržvelgti ir išplėtoti esamą jurisprudenciją dėl teisėjų atlyginimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą[3], atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo ir veiksmingos teisminės gynybos principus[4].

3. 2018 m. vasario 27 d. Sprendime *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*[5] ir 2019 m. vasario 7 d. Sprendime *Escribano Vindel*[6] Teisingumo Teismas pripažino, kad atlyginimo, kuris atitiktų teisėjų vykdomų funkciją svarbą, mokėjimas yra būtina jų nepriklausomumo garantija. Tam, kad įvykdytų šį reikalavimą, teismas[7] turi vykdyti savo funkcijas autonomiškai, jo neturi saistyti jokie hierarchiniai ar pavaldumo ryšiai, jis neturi gauti jokių nurodymų ar įpareigojimų iš jokio kito šaltinio, taigi būti apsaugotas nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jo narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams[8]. Teisingumo Teismas šį reikalavimą prilygino teisėjų apsaugai nuo nepašalinamumo, taip nustatydamas tiesioginį ryšį tarp teisėjų įgaliojimų neliečiamumo garantijos ir jų materialinio saugumo[9].

[2] Nr. 79, pirma pastraipa. *The Federalist* („Federalistas“), dar kitaip *Federalist Papers* („Federalisto užrašai“), sudaro 85 esė, kurias 1787 m. spalio mėn.–1788 m. gegužės mėn. laikotarpiu parašė Alexander Hamilton, John Jay ir James Madison, rinkinys. Šios esė buvo paskelbtos anonimiškai, pasirašius slapyvardžiu „Publius“, įvairiuose to laiko Niujorko valstijos (Jungtinės Amerikos Valstijos) laikraščiuose. Ši citata paimta iš *Library of Congress* (Jungtinės Amerikos Valstijos) *Research Guides*: https://guides.loc.gov/federalist-papers/introduction. A. Hamilton palaikė tokį požiūrį: „teismo pareigūnų atlyginimai kartais gali būti keičiami pagal poreikį, tačiau niekada negalima mažinti konkrečiam teisėjui pradėjus eiti pareigas mokamo užmokesčio“ (laisvas vertimas) (*The Federalist*, Nr. 79, antra pastraipa); šis požiūris buvo perkeltas į Jungtinių Amerikos Valstijų Konstituciją. Šios Konstitucijos III straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad aukščiausiosios ir žemesnės instancijos teismų teisėjai „eidami pareigas gauna atlyginimą, kurio jas einant negalima sumažinti“. Kai kurių valstybių narių konstitucijose atspindėtas panašus požiūris: žr. Kipro Respublikos Konstitucijos 133 straipsnio 12 dalį ir Airijos Konstitucijos 35 straipsnio 5 dalį, iš dalies pakeistą 2011 m. Konstitucinio įstatymo 29-uoju pakeitimu.

[3] Aiškinamą atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį. Tarpusavyje susiję teismų nepriklausomumo ir veiksmingos teisminės gynybos imperatyvai yra tik vieni iš daugelio veiksnių, galinčių teisėtai paveikti teisėjų atlyginimą. Valstybės pareigūnų ir tarnautojų, įskaitant teisėjus, atlyginimai patenka į Chartijos 21 straipsnio ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), taikymo sritį. Žr. 2019 m. vasario 7 d. Sprendimą *Escribano Vindel* (C-49/18, EU:C:2019:106, 38–60 punktai) (toliau – Sprendimas *Escribano Vindel*).

[4] Teismų nepriklausomumo reikalavimas, neatsiejamas nuo užduoties nagrinėti bylas, yra teisės į veiksmingą teisminę gynybą sudedamoji dalis, o pati ši teisė yra Chartijos 47 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą sudedamoji dalis. 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimas *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 48–51 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[5] (C-64/16, EU:C:2018:117, 45 punktas) (toliau – Sprendimas *Portugalijos teisėjai*).

[6] Žr. 66 punktą.

[7] Ir tiesiogiai – teismo nariai.

[8] Žr. Sprendimo *Portugalijos teisėjai* 44 punktą.

[9] Žr. Sprendimo *Portugalijos teisėjai* 45 punktą ir Sprendimo *Escribano Vindel* 66 punktą. Pagal nepašalinamumo principą, be kita ko, reikalaujama, kad teisėjai galėtų eiti savo pareigas, kol sulauks privalomo pensinio amžiaus arba kol baigsis jų įgaliojimai, jeigu nustatyta šių įgaliojimų trukmė. Nors šis principas nėra absoliutus, jo išimtys turi būti pateisinamos teisėtais ir privalomais pagrindais, taikant proporcingumo principą. Visuotinai pripažįstama, kad teisėjai gali būti atleisti iš pareigų laikantis atitinkamos tvarkos, jeigu jie nebetinkami pareigoms dėl nedarbingumo arba šiurkštaus pažeidimo. Žr. 2019 m. lapkričio 5 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Bendrosios kompetencijos teismų nepriklausomumas)* (C-192/18, EU:C:2019:924, 113 punktas). Taip pat žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *W. Ż. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798, 115 ir 116 punktai) – jame nustatomas galimas tam tikrų sprendimų, turinčių įtakos pavienių teisėjų gyvenimui ir karjerai, poveikis teismų nepriklausomumui.

4. Kaip ir kiti valstybės pareigūnai ir tarnautojai, teisėjai nėra visiškai apsaugoti nuo jų atlyginimų mažinimo [10]. Sprendimuose *Portugalijos teisėjai* ir *Escribano Vindel* Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje įtvirtintą teismų nepriklausomumo principą valstybėms narėms nedraudžiama imtis priemonių tam tikromis aplinkybėmis sumažinti teisėjų atlyginimą. Siekdamos panaikinti biudžeto deficitą, kuris tuo metu buvo laikomas perviršiniu, Portugalijos Respublika ir Ispanijos Karalystė [11] sumažino visų valstybės tarnautojų ir viešojo sektoriaus darbuotojų, įskaitant dirbančiuosius valstybės įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teismų valdžios institucijose, darbo užmokestį [12]. Tos priemonės nebuvo konkrečiai skirtos teisėjams ir šiomis priemonėmis jie nebuvo ypatingai išskiriami. Jos taip pat buvo laikinos ir ribotos [13].

5. Šie prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su visuotinai taikomų priemonių, kuriomis Lenkijoje ir Lietuvoje reglamentuojamas teisėjų darbo užmokestis, taikymu ir nesusiję su pavienių teisėjų darbo užmokesčio sumažinimu, pavyzdžiui, po drausminės procedūros. Priemonių taikymo sritis taip pat yra platesnė nei tų, kurias Teisingumo Teismas nagrinėjo sprendimuose *Portugalijos teisėjai* ir *Escribano Vindel*. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai prašo Teisingumo Teismo įvertinti įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios vaidmenį nustatant teisėjų darbo užmokestį ir bet kokį galimą jo sumažinimą. Jie taip pat siekia išsiaiškinti, ar iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos gali būti kildinami atitinkami kriterijai, kuriais būtų grindžiamas šis procesas.

Teisinis pagrindas – Nacionalinė teisė

Lenkijos teisė

6. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Lenkijos Respublikos Konstitucija) 178 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisėjai, vykdydami savo pareigas, yra nepriklausomi ir vadovaujasi tik Konstitucija ir įstatymais.

2. Teisėjams yra užtikrinamos darbo sąlygos ir atlyginimas, atitinkantys jų einamų pareigų prestižą ir apimtį.

[10] Savo išvadoje byloje *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2017:395, 78 punktas) generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe pažymėjo: „nors teisėjų atlyginimo suma turi atitikti jų einamų viešųjų pareigų svarbą, vis dėlto ši suma neturi būti atitrūkusi nuo ekonominės ir socialinės tikrovės, be kita ko, vidutinio pragyvenimo lygio valstybėje, kurioje suinteresuotieji asmenys vykdo profesinę veiklą. Be to, manau, dėl protingo jų pajamų pastovumo reikalaujama, kad laikui bėgant jos nesikeistų taip, kad kiltų grėsmė jų priimamų sprendimų nepriklausomumui, tačiau tai nereiškia, kad jos turi būti nekintamos“.

[11] Portugalijos teisės aktų leidėjas ėmėsi priemonių, nagrinėtų Sprendime *Portugalijos teisėjai*, pagal Sąjungos finansinės paramos programą. Ispanijos įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia nustatė Sprendime *Escribano Vindel* nagrinėtas priemones.

[12] Portugalijos atveju tarp paveiktų valstybės pareigūnų ir tarnautojų buvo ir Respublikos Prezidentas; *Assembleia da República* (Nacionalinė Asamblėja) pirmininkas; ministras pirmininkas; *Assembleia da República* pirmininko pavaduotojai; vyriausybės nariai; *Tribunal Constitucional* (Konstitucinis Teismas) teisėjai; *Tribunal de Contas* (Audito Rūmai) teisėjai; Respublikos prokuroras; teisėjai ir prokurorai, administracinių ir mokesčių bylų teismų, apylinkės teismų teisėjai.

[13] Žr. 2013 m. spalio 15 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimą *Savickas ir kiti prieš Lietuvą* (CE:ECHR:2013:1015DEC006636509, 90–94 punktai, toliau – Sprendimas *Savickas*). Šis teismas atmetė kaip akivaizdžiai nepagrįstą, kaip tai suprantama pagal 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 35 straipsnio 3 dalį, taigi ir nepriimtiną pagal EŽTK 35 straipsnio 4 dalį, esamų ar buvusių teisėjų ar jų įpėdinių pateiktą peticiją dėl nuosavybės atėmimo pažeidžiant EŽTK protokolo Nr. 1 1 straipsnį. Peticija buvo susijusi su pareiškėjų darbo užmokesčio sumažinimu maždaug 30 %. Šis sumažinimas buvo pagrįstas „labai sunkia ekonomine ir finansine padėtimi Lietuvoje“ 1999 m. ir „būtinybe finansuoti švietimą, sveikatos priežiūrą, socialinę apsaugą ir kitus visuomenės poreikius“. EŽTT nusprendė, kad įgyvendindami socialinę ir ekonominę politiką nacionalinės teisės aktų leidėjai turi plačią diskreciją.

<…>“

7. 2001 m. liepos 27 d. *Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych* (Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas)[14] 91 straipsnyje nustatyta:

„<…>

1c dalis. Teisėjų bazinis darbo užmokestis konkrečiais metais nustatomas remiantis praėjusių metų antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu, kurį oficialiajame leidinyje *Monitor Polski* <…> skelbia Centrinio statistikos biuro viršininkas, atsižvelgiant į 1d dalį.

1d dalis. Jei 1c dalyje nurodytas vidutinis darbo užmokestis yra mažesnis už paskelbtą praėjusių metų antrojo ketvirčio vidutinį darbo užmokestį, teisėjo bazinis darbo užmokestis nustatomas pagal ankstesnį dydį.

2 dalis. Teisėjo bazinis darbo užmokestis išreiškiamas lygiais, nustatomais dauginant 1c dalyje numatytą bazinio darbo užmokesčio nustatymo pagrindą iš koeficientų. Atskirų teisėjų pareigybių bazinio darbo užmokesčio lygis ir koeficientai, taikomi atskirų kategorijų teisėjų bazinio darbo užmokesčio dydžiui nustatyti, nurodyti šio įstatymo priede.

<…>

7 dalis. Be to, teisėjų darbo užmokestis diferencijuojamas pagal išmoką už tarnybos stažą, kuri, skaičiuojant nuo šeštųjų tarnybos metų, yra 5 % bazinio darbo užmokesčio ir kasmet didinama 1 %, kol pasiekia 20 % bazinio darbo užmokesčio.“

8. 2021 m. gruodžio 17 d. Lenkijos teisės aktų leidėjas priėmė *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022* (2021 m. gruodžio 17 d. Įstatymas dėl 2022 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų)[15]. Šis įstatymas įsigaliojo 2022 m. sausio 1 d. Jo 8 straipsnyje nurodyta:

„1. 2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo (*Dz. U.*, 2020, 2072 pozicija ir *Dz. U.*, 2021, 1080 ir 1236 pozicijos) 91 straipsnio 1c dalyje nurodytas 2022 m. teisėjų bazinio darbo užmokesčio apskaičiavimo pagrindas yra 2020 m. antrojo ketvirčio vidutinis darbo užmokestis, paskelbtas *Główny Urząd Statystyczny* (Centrinis statistikos biuras, Lenkija) viršininko pranešime.

2. 1 dalyje nurodytas pagrindas didinamas 26 PLN.

3. Jeigu atskirose nuostatose nurodomas teisėjų bazinio darbo užmokesčio nustatymo pagrindas, nurodytas 2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio 1c dalyje, jis 2022 m. atitinka 2020 m. antrojo ketvirčio vidutinį darbo užmokestį, paskelbtą *Główny Urząd Statystyczny* (Centrinis statistikos biuras) viršininko pranešime, pridėjus 26 PLN.

4. Jeigu atskirose nuostatose nurodytas teisėjų darbo užmokestis, 2022 m. šis darbo užmokestis turi atitikti pagal 1 ir 2 dalis nustatytą darbo užmokestį.“

[14] *Dz. U.*, Nr. 98, 2001, 1070 pozicija. 2022 m. gruodžio 14 d. suvestinė redakcija, *Dz. U.*, 2023, 217 pozicija.

[15] *Dz. U.*, 2021, 2445 pozicija.

9. 2022 m. gruodžio 1 d. Lenkijos teisės aktų leidėjas priėmė *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023* (2022 m. gruodžio 1 d. Įstatymas dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų) [16]. Šis įstatymas įsigaliojo 2023 m. sausio 1 d. Jo 8 straipsnyje nurodyta:

„1. 2023 m. teisėjų bazinio darbo užmokesčio apskaičiavimo pagrindas, nurodytas *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych* (2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas) (*Dz. U.*, 2020, 2072 pozicija su pakeitimais) 91 straipsnio 1c dalyje, yra 5 444,42 PLN.

2. Jeigu atskirose nuostatose nurodomas teisėjų bazinio darbo užmokesčio nustatymo pagrindas, nurodytas *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych* (2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas) 91 straipsnio 1c dalyje, 2023 m. jo dydis yra 5 444,42 PLN.“

Lietuvos teisė

10. 2022 m. sausio 1 d.–2023 m. birželio 30 d. taikytinos redakcijos Lietuvos Respublikos teisėjų darbo apmokėjimo įstatymo (toliau – TDAĮ) 3 straipsnyje [17] numatyta, kad teisėjų atlyginimams skaičiuoti taikomas Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintas tam tikrų metų Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis. Ateinančių finansinių metų bazinis dydis, atsižvelgus į praėjusių metų vidutinę metinę infliaciją (skaičiuojant nacionalinį vartotojų kainų indeksą), minimaliosios mėnesinės algos dydį ir kitų vidutinio darbo užmokesčio viešajame sektoriuje dydžiui bei kitimui poveikį turinčių veiksnių įtaką, nustatomas nacionalinėje kolektyvinėje sutartyje. Nacionalinėje kolektyvinėje sutartyje sulygtą bazinį dydį tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas. Jeigu nacionalinė kolektyvinė sutartis nesudaryta arba nepakeista iki einamųjų metų birželio 1 dienos, ateinančių finansinių metų bazinį dydį Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas, įvertinęs šiame straipsnyje numatytas aplinkybes ir į jas atsižvelgęs. Tvirtinamas naujas bazinis dydis negali būti mažesnis už esamą bazinį dydį, išskyrus atvejus, kai 2014 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme Nr. XII-1289 (TAR, 2014, Nr. 17028) numatyta tvarka nustatomos ir paskelbiamos išskirtinės aplinkybės.

11. Pagal TDAĮ 4 straipsnio 2 dalį teisėjų [18] atlyginimą sudaro [19]: i) pareiginė alga; ii) priedas už tarnybos Lietuvos valstybei stažą; iii) mokėjimas už darbą ir budėjimą poilsio ir švenčių dienomis, pavadavimą; iv) priemoka už padidėjusį darbo krūvį. Pagal TDAĮ priedo II skyrių teisėjų [20]

16 *Dz. U.*, 2022, 2666 pozicija.

17 2008 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo Nr. X-1771 (Žin., 2008, Nr. 131-5022), pakeisto 2021 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo Nr. X-1771 pakeitimo įstatymu Nr. XIV-708 (TAR, 2021, Nr. 25134), 3 straipsnis.

18 „Bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų“.

19 2022 m. sausio 1 d.–2023 m. birželio 30 d. taikytina redakcija.

20 „Bendrosios kompetencijos ir specializuotų apygardos teismų“.

pareiginė alga apskaičiuojama TDAĮ priede nurodytą pareiginės algos koeficientą dauginant iš bazinio dydžio. 2022 m. bazinis dydis buvo 181 EUR, o 2023 m. – 186 EUR. Apygardos teismo teisėjo pareiginės algos koeficientas buvo 17,2 [21].

12. 2023 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio nustatymo ir asignavimų darbo užmokesčiui perskaičiavimo įstatymo Nr. XIV-2011 (TAR, 2023, Nr. 11589) 3 straipsnyje nurodyta:

„Pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis

1. Šio įstatymo 2 straipsnyje nurodytų darbuotojų pareiginei algai (atlyginimams) apskaičiuoti yra taikomas pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis, kuris lygus Valstybės duomenų agentūros paskelbtam 2022 metų vidutiniam mėnesiniam šalies (su individualiomis įmonėmis) darbo užmokesčiui ir yra 1 785,4 euro.

2. Taikant šio straipsnio 1 dalyje nustatytą pareiginės algos (atlyginimo) bazinį dydį, perskaičiuota pareiginė alga (atlyginimas) negali būti mažesnė už iki šio perskaičiavimo buvusią pareiginę algą (atlyginimą).“

13. Naujoji Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjų atlyginimų sistema įsigaliojo 2023 m. liepos 1 d. 2004 m. balandžio 2 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-85 ir 2004 m. kovo 26 d. Lietuvos advokatų tarybos nutarimu patvirtintos rekomendacijos dėl civilinėse bylose priteistino maksimalių dydžių užmokesčio už advokato teisines paslaugas.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

Byla C-146/23

14. 2003 m. gruodžio 4 d. XL buvo paskirtas teisėju į *Sąd Rejonowy w Suwałkach* (Suvalkų apylinkės teismas, Lenkija). 2007 m. balandžio 3 d. jis buvo perkeltas į *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas, Lenkija), kur teisėjo pareigas eina iki šiol. Nuo 2021 m. rugpjūčio 5 d. XL nustatytas „penktas“ darbo užmokesčio lygis. XL mėnesinis darbo užmokestis apskaičiuojamas jo bazinį darbo užmokestį 5 050,48 Lenkijos zlotų (PLN) (2022 m.) ir 5 444,42 PLN (2023 m. sausio mėn.) padauginus iš koeficiento 2,5 ir prie šios sumos pridėjus 20 % bazinio darbo užmokesčio dydžio priedą už tarnybos stažą [22]. XL pareiškė ieškinį savo darbdaviui *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas), prašydamas sumokėti 10 000 PLN užmokestį už darbą nuo 2022 m. liepos 1 d. iki 2023 m. sausio 31 d. ir teisės aktuose numatytus delspinigius nuo šios sumos. Ši suma atitinka darbo užmokesčio, kurį XL gavo nuo 2022 m. liepos 1 d. iki 2023 m. sausio 31 d., ir darbo užmokesčio, kuris jam turėjo būti sumokėtas pagal Bendrosios kom-

[21] Šis pareiginės algos koeficientas buvo nustatytas 2009 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymu Nr. XI-235 (įsigaliojusiu 2013 m. spalio 1 d.). Iš Komisijos rašytinių pastabų matyti, kad 2023 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos teisėjų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. X-1771 pakeitimo įstatymu Nr. XIV-2015 (TAR, 2023, Nr. 11594) buvo iš dalies pakeista priedo II skyriuje įtvirtinta bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjų pareiginės algos koeficientų sistema, joje numatyta, kad apygardos teismo teisėjo pareiginės algos koeficientas yra „3,6“ (pagal bazinį dydį).

[22] Už 2022 m. liepos–lapkričio mėn. laikotarpį XL buvo mokama 15 151,44 PLN per mėnesį; 15 033,51 PLN už 2022 m. gruodžio mėn. ir 16 333,26 PLN už 2023 m. sausio mėn.

petencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnyje numatytą mechanizmą, skirtumą. XL teigimu, šis skirtumas yra 1 362,12 PLN per mėnesį už 2022 m. liepos–lapkričio mėn., 1 053,90 PLN už 2022 m. gruodžio mėn.[23] ir 2 135,50 PLN už 2023 m. sausio mėn.

15. XL reikalavimas grindžiamas tuo, kad įstatymai dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų neatitinka Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo, Lenkijos Respublikos Konstitucijos ir Sąjungos teisės, nes jais, sumažinus jo darbo užmokestį, pažeistas teisėjų nepriklausomumo principas ir sudarytos sąlygos įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijoms daryti įtaką teismo sprendimų turiniui. XL darbdavys teigia sumokėjęs jam pagal įstatymą ir negali savo iniciatyva nustatyti teisėjų atlyginimo.

16. Abi šalys nurodo Vyriausybės parengtą įstatymų dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų projekto aiškinamąjį raštą, tačiau iš jo daro visiškai priešingas išvadas. XL pabrėžia teisėjų darbo užmokesčio „įšaldymą“, palyginti su kai kurių viešųjų subjektų vadovų darbo užmokesčio padidinimu (40–60 %). XL darbdavys nurodo, kad nėra kitų prieinamų išteklių, nei numatytieji jo biudžete.

17. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnyje numatytas teisėjų bazinio darbo užmokesčio apskaičiavimo konkrečiais metais mechanizmas grindžiamas praėjusių metų antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu. Šiuo 2009 m. balandžio 22 d. nustatytu mechanizmu siekiama užtikrinti, kad teisėjų darbo užmokesčio sistema atitiktų Lenkijos Respublikos Konstitucijos 178 straipsnio 2 dalyje reikalaujamą lygį. 2009 m. pakeitimu buvo siekiama užtikrinti, kad teisėjų darbo užmokesčio apskaičiavimas būtų objektyvesnis ir būtų sumažinta kitų institucijų įtaka nustatant teisėjų bazinio darbo užmokesčio dydį. Iki šio pakeitimo teisėjų darbo užmokesčio apskaičiavimo sistema buvo grindžiama, be kita ko, metiniame valstybės biudžete nustatyta bazine suma.

18. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad „teisėjų bazinio darbo užmokesčio nustatymo mechanizmas vykdomosios valdžios iniciatyva buvo keičiamas tris kartus, priimant atitinkamus įstatymus dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų“[24]. 2021 m. teisėjų atlyginimai buvo „įšaldyti“ ir jų bazinis darbo užmokestis buvo apskaičiuojamas remiantis 2019 m. antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu, o ne 2020 m. antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu. 2022 m. teisėjų bazinis darbo užmokestis buvo apskaičiuojamas remiantis 2020 m. antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu. Dėl to darbo užmokestis padidėjo, palyginti su 2021 m. antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu. 2023 m. teisėjų darbo užmokestis buvo apskaičiuojamas remiantis fiksuotu baziniu dydžiu[25], o ne 2022 m. antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu.

19. 2021 m. valstybės biudžeto pakeitimai buvo padaryti dėl ekonominės padėties Lenkijoje kilus COVID-19 pandemijai. Nuostatose dėl 2022 m. valstybės biudžeto nebuvo nurodyta jokių konkrečių aplinkybių, o nuostatose dėl 2023 m. valstybės biudžeto buvo nurodytas reikšmingas COVID-19 pandemijos ir Rusijos invazijos į Ukrainą poveikis biudžetui.

23 Atsižvelgus į laikinojo nedarbingumo atostogas.

24 Žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-146/23 5.6 punktą.

25 Nustatytas Įstatyme dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų.

20. 2022 m. gruodžio mėn. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) pirmoji pirmininkė [26], *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, Lenkija) pirmininkas [27] ir *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teismų taryba, toliau – KRS) [28] atskirai kreipėsi į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas, Lenkija), ginčydami 2023 m. biudžeto nuostatų dėl teisėjų atlyginimų konstitucingumą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pritaria pareiškėjų tose bylose išreikštoms abejonėms. Jis mano, kad teisėjų darbo užmokesčio apskaičiavimo sistemos, grindžiamos objektyviu kriterijumi, t. y. praėjusių metų antrojo ketvirčio vidutiniu darbo užmokesčiu, „įšaldymas“ trejiems metams kelia grėsmę teismų nepriklausomumui. Dėl to kyla pavojus, kad teisėjų darbo užmokestis bus nuolat, pakartotinai ir nuosekliai mažinamas, siekiant, kad teismų valdžia būtų pavaldi vykdomajai ir įstatymų leidžiamajai valdžiai. Ši grėsmė ypač akivaizdi atsižvelgiant į neseniai Lenkijoje kilusią teisinės valstybės krizę. Be to, tai yra visiškai nesuvokiama, atsižvelgiant į stabilią Lenkijos valstybės finansinę padėtį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat mano, kad teisėjų darbo užmokesčio nustatymo taisyklių pakeitimas teisėjų nenaudai, ypač palyginti su padidėjusiomis pragyvenimo išlaidomis, gali turėti neigiamą poveikį iniciatyvoms pagerinti teismų veikimą [29]. Kyla didelė grėsmė, kad teisėjai reikš daug ieškinių, siekdami ginčyti 2021, 2022 ir 2023 m. jų gauto darbo užmokesčio dydį.

21. Taigi *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis, kuriame nustatomos Europos Sąjungos pagrindinės vertybės, susijusios su pagarba teisinei valstybei, ir Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, pagal kurį valstybės narės užtikrina veiksmingą teisinę gynybą, grindžiamą teise į tai, kad bylą išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas, turi būti aiškinami taip, kad pagal teisėjų nepriklausomumo principą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis, siekiant sumažinti biudžeto išlaidas, nukrypstama nuo teisėjų darbo užmokesčio nustatymo pagal objektyvius kriterijus, nepriklausomus nuo savavališko vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios kišimosi, ir kurios turi įtakos nuolatiniam teisėjų darbo užmokesčio mažinimui, pažeidžiant konstitucines garantijas, kuriomis užtikrinama, kad teisėjų darbo užmokestis atitiktų jų pareigų prestižą ir apimtį ir kad teisingumą vykdytų nepriklausomi teismai ir teisėjai?“

[26] *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) pirmoji pirmininkė, be kita ko, teigė, kad Įstatymu dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų buvo pažeista garantija, kad teisėjų darbo užmokestis atitiktų jų pareigų prestižą ir apimtį. Šiomis nuostatomis, be kita ko, pažeidžiamas teisėjų nepriklausomumas, įgytų teisių principas, pasitikėjimas valstybe ir nustatyta teise. Ji pabrėžė, kad nustatytais teisėjų darbo užmokesčio apskaičiavimo metodais buvo „apeiti“ taikytini teisės principai. Teisėjų darbo užmokestis būtų grindžiamas metiniu ir, galima sakyti, nenuspėjamu teisės aktų leidėjo vertinimu. Dėl to pripažintas teisėjų darbo užmokesčio nustatymo modelis nebebūtų automatinis ir grindžiamas objektyviais kriterijais.

[27] *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas) pirmininkas nurodė, kad nagrinėjamos nuostatos yra „epizodinis reguliavimas“ ir kad jomis nukrypta nuo įstatyme įtvirtintų teisėjų darbo užmokesčio nustatymo principų. Lenkijos Respublikos Konstitucijoje kalbama apie vienos valstybės tarnautojų grupės – teisėjų – darbo ir atlyginimo sąlygas. Todėl reikėjo sukurti teisėjų darbo užmokesčio nustatymo sistemą, atskirą nuo kitų valstybės tarnautojų darbo užmokesčio nustatymo sistemos. Šioje atskiroje sistemoje turėtų būti atsižvelgiama į poreikį apsaugoti teismų nepriklausomumą, pareigų prestižą ir teisėjams tenkančią atsakomybę. Faktinis teisėjų darbo užmokestis 2021–2023 m. sumažėjo maždaug 23,6 %, o tai reikšmingai skiriasi nuo vidutinio bruto darbo užmokesčio viešajame sektoriuje padidėjimo 6,74 % 2020 ir 2021 m.

[28] KRS teigė, kad Lenkijos Respublikos Konstitucijos 178 straipsnio 2 dalis, kuria ribojamas teisės aktų leidėjo kišimasis į teisėjų darbo užmokesčio nustatymą, atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą. Teisėjų darbo užmokestis turėtų būti apskaičiuojamas remiantis objektyviais ir kiekybiškai įvertinamais kriterijais ir turėtų būti automatiškai indeksuojamas.

[29] Atsižvelgiant į tai, kad daugėja nagrinėjamų bylų, didėja neišnagrinėtų bylų likutis ir faktiškai ilgėja proceso trukmė.

Byla C-374/23

22. Pareiškėjos SR ir RB yra Vilniaus apygardos administracinio teismo (Lietuva) teisėjos. Jos prašo iš Lietuvos Respublikos priteisti žalos atlyginimą dėl neveikimo [30]. SR prašo atlyginti 74 286,09 EUR žalą, o RB – 95 620,17 EUR žalą [31]. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nenurodyta, kaip pareiškėjos apskaičiavo tokias sumas.

23. SR ir RB tvirtina, kad jų atlyginimo dydis priklauso nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios politinės valios. Tai nesuderinama su Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtintu teisėjų nepriklausomumo principu ir Lietuvos Respublikos tarptautiniais įsipareigojimais.

24. Lietuvos Respublika prašo atmesti SR ir RB skundą. Ji, be kita ko, pažymi, kad bazinis viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio dydis nustatomas kasmet atsižvelgiant į valstybės finansinius išteklius ir įsipareigojimus. 2018–2023 m. bazinis dydis buvo nuosekliai didinamas atsižvelgiant į ekonomines ir socialines sąlygas, valstybės įsipareigojimus ir numatomus gauti finansinius išteklius. Šis bazinis dydis turi „tiesioginį ekonominį poveikį taip pat privačiam sektoriui ir šalies vidutiniam darbo užmokesčiui“. Lietuvos Respublika taip pat teigia, kad teisėjų darbo užmokesčio sistemos nustatymas yra išimtinė valstybės ir jos institucijų konstitucinė diskrecija.

25. Vilniaus apygardos administracinio teismo teigimu, apygardos teismų teisėjų mėnesinis bruto darbo užmokestis 2008 m. buvo 2 440,85 EUR, o 2021 m. – 2 362 EUR [32]. Nors atrodo, kad teisėjų atlyginimai per 13 metų laikotarpį nuo 2008 m. iki 2021 m. padidėjo apie 8 %, realiai teisėjo atlyginimas vien dėl mokestinių pakeitimų nominalia išraiška sumažėjo 3,2 %. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad nuo 2021 m. pabaigos teisėjų darbo užmokestis artėja prie šalies vidutinio atlyginimo dydžio. 2022 m. pirmąjį ketvirtį šalies vidutinis mėnesinis atlyginimas buvo 1 729,90 EUR, o teisėjo vidutinis mėnesinis atlyginimas – 3 113,20 EUR [33].

26. Vilniaus apygardos administracinis teismas pažymi, kad rekomenduojamas priteistinas valandinis užmokestis už advokato paslaugas yra 179,90 EUR [34], o apygardos teismo teisėjo bruto valandinis darbo užmokestis [35] yra maždaug 20 EUR. Lietuvos Respublika, be kita ko, patvirtindama priteistino užmokesčio advokatams maksimalius dydžius, diskriminuoja teisėjus dėl jų uždarbio, palyginti su advokatais, ir taip pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 ir 48 straipsnius, pagal kuriuos įpareigojama laikytis nediskriminacinio ir teisingo požiūrio į žmogaus teises [36], ir ESS 2 straipsnį. Lietuvos vyriausybė netiesiogiai pripažįsta, kad bazinis teisėjų darbo užmokesčio dydis turėtų priklausyti ne nuo įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios

30 Pareiškėjų teigimu, teismas ar teisėjas negali naudotis jokiu teisiniu mechanizmu, kuris leistų pareikalauti, kad vykdomoji ir įstatymų leidžiamoji valdžia užtikrintų orų, taip pat atsakomybę ir su tuo susijusius griežtus apribojimus, be kita ko, dirbti kitą darbą, atitinkantį teisėjų darbo užmokestį.

31 Komisijos rašytinėse pastabose pažymima, kad reikalavimai susiję su 2020 m. kovo mėn.–2023 m. kovo mėn. laikotarpiu.

32 Šiuos skaičius pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Tai yra bruto skaičiai, neapimantys priedo už tarnybos stažą. 2021 m. skaičius atspindi 2019 m. mokesčių reformą (koeficientas 17,2 x bazinis dydis 177 EUR/1,289 mokestinis pasikeitimas).

33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pabrėžia, kad teisėjams taikomi ypač griežti reikalavimai. Visų pirma teisėjai privalo dirbti už vienodą atlygį, nepaisant jų darbo krūvio, nes jų darbo laikas nėra normuojamas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 113 straipsnyje taip pat numatyta, kad „teisėjas negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse. Jis taip pat negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus teisėjo atlyginimą bei užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą. Teisėjas negali dalyvauti politinių partijų ir kitų politinių organizacijų veikloje“.

34 Remiantis Valstybės duomenų agentūros (buv. Lietuvos statistikos departamento) skelbiamu užpraėjusio ketvirčio vidutiniu mėnesiniu bruto darbo užmokesčiu, padaugintu iš koeficiento 0,1.

35 Neįskaitant priedo už tarnybos stažą.

36 Šiomis nuostatomis Lietuvos Respublika įpareigojama nustatyti panašaus teisėjų atlyginimo už panašų darbą sistemą.

politinės valios, o nuo nacionalinių ekonominių rodiklių [37]. Šiomis aplinkybėmis Lietuvos vyriausybė pradėjo atlyginimų valstybės tarnyboje reformą, siekdama užtikrinti, kad viešojo sektoriaus pareigūnų darbo užmokestis būtų apskaičiuojamas remiantis tokiais ekonominiais rodikliais.

27. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Vilniaus apygardos administracinis teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar ESS 2 straipsnyje įtvirtintos demokratijos, teisinės valstybės ir pagarbos žmogaus teisėms, teisingumo vertybės bei ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos nuostatos aiškintinos kaip suteikiančios valstybių narių įstatymus leidžiančiai ir vykdomajai valdžioms neribotą išimtinę diskreciją nacionalinės teisės aktais nustatyti teisėjų atlyginimus, kurių dydis priklauso išimtinai tik nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios valios?

2. Ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, Chartijos 47 straipsnio, be kita ko, apimančio ir teismų nepriklausomumą, nuostatos aiškintinos kaip leidžiančios valstybėms narėms nacionalinės teisės aktais įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį teisėjų atlyginimas nustatomas žemesnis [mažesnis] už kitų teisinių profesijų atstovams valstybės nustatytą atlyginimą ar taikomus įkainius?“

Procesas Teisingumo Teisme

28. Byloje C-146/23 rašytines pastabas pateikė XL, Lenkijos vyriausybė ir Europos Komisija.

29. 2023 m. lapkričio 8 d. Sprendime K 1/23 *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) visų pirma konstatavo, kad *Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023* (2022 m. gruodžio 1 d. Įstatymas dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų) 8 ir 9 straipsniai „nesuderinami“ su Lenkijos Respublikos Konstitucijos 178 straipsnio 2 dalimi.

30. 2023 m. lapkričio 16 d. sprendimu Teisingumo Teismo pirmininkas paprašė *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas) nurodyti, pirma, ar jis palieka nagrinėti savo prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalį, susijusią su 2023 m. sausio 1 d.–2023 m. sausio 31 d. laikotarpiu, ir, antra, nurodyti galimą *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimo poveikį *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022* (Įstatymas dėl 2022 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų) 8 straipsnio 1 ir 2 dalių teisėtumui.

31. 2023 m. lapkričio 30 d. atsakyme *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas) patvirtino, jog *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) konstatavo, kad *Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023* (2022 m. gruodžio 1 d. Įstatymas dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų) [38] 8 ir 9 straipsniai „yra nesuderinami su“, be kita ko, Lenkijos Respublikos Konstitucijos 178 straipsnio 2 dalimi, todėl šios nuostatos nebegalioja [39].

[37] Vyriausybės programa, patvirtinta 2020 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIV-72.

[38] *Dz. U.*, 2022, 2666 pozicija.

[39] Per teismo posėdį Lenkijos vyriausybė, atsakydama į Teisingumo Teismo pateiktą klausimą, patvirtino, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimas įsigalioja jo paskelbimo dieną.

32. *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas) taip pat nurodė, kad palieka nagrinėti visą prašymą priimti prejudicinį sprendimą, įskaitant dalį, susijusią su 2023 m. sausio 1 d.–2023 m. sausio 31 d. laikotarpiu. Kaip nurodo *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas), *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendime buvo nagrinėjamas klausimas tik dėl *Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023* (2022 m. gruodžio 1 d. Įstatymas dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų) 8 ir 9 straipsnių konstitucingumo, atsižvelgiant į Lenkijos Respublikos Konstitucijos 178 straipsnio 2 dalį ir teisėjo pareigų prestižą, siejamą su jų apimtimi. Tame sprendime nebuvo nagrinėjamas teisėjų nepriklausomumo principas ir įstatymų leidžiamosios ir (arba) vykdomosios valdžios nesikišimo į teismų valdžią principas. Be to, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nenagrinėjo *Ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022* (Įstatymas dėl 2022 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų).

33. Byloje C-374/23 rašytines pastabas pateikė Lietuvos ir Lenkijos vyriausybės, taip pat Komisija.

34. 2024 m. sausio 23 d. sprendimu Teisingumo Teismas sujungė bylas C-146/23 ir C-374/23, kad būtų bendrai vykdoma žodinė proceso dalis ir priimtas sprendimas.

35. Per 2024 m. kovo 12 d. posėdį buvo išklausytos Lietuvos ir Lenkijos vyriausybės, taip pat Komisija, jos atsakė į Teisingumo Teismo klausimus.

Vertinimas

Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos byloje C-374/23

36. Lietuvos vyriausybė[40] pažymi, kad valstybės narės turi išimtinę kompetenciją reglamentuoti teisėjų, kitų valstybės pareigūnų ir tarnautojų atlyginimą pagal nacionalinę teisę. Taigi Sąjungos teisė šiuo klausimu neatlieka jokio vaidmens. Rengdama biudžeto įstatymus Lietuvos vyriausybė, be kita ko, turi atsižvelgti į Lietuvos socialinę ir ekonominę padėtį, valstybės poreikius ir išteklius, taip pat į jos finansinius įsipareigojimus. Vilniaus apygardos administracinio teismo pateiktais klausimais Teisingumo Teismo prašoma priimti sprendimą dėl Lietuvos įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios turimos diskrecijos ribų, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir kaip jas aiškina Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos to daryti.

37. Pagal suformuotą jurisprudenciją, nors valstybių narių teisingumo sistemos organizavimas priklauso jų kompetencijai, įgyvendinant šią kompetenciją turi būti laikomasi Sąjungos teisės, visų pirma ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos[41]. Pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą valstybės narės turi užtikrinti, kad teismai, galintys priimti sprendimus dėl Sąjungos

[40] Lenkijos vyriausybės rašytinėse pastabose buvo pateikti keli prieštaravimai dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos priimti sprendimą dėl byloje C-146/23 pateikto klausimo ir dėl jo priimtinumo. Per teismo posėdį ji šiuos prieštaravimus atsiėmė.

[41] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2024 m. sausio 9 d. Sprendimas *G. ir kt. (Lenkijos bendrosios kompetencijos teismų teisėjų skyrimas)* (C-181/21 ir C-269/21, EU:C:2024:1, 57 punktas) (toliau – Sprendimas *G*). Taip pat žr. 2020 m. liepos 2 d. Nutartį *S.A.D. Maler und Anstreicher* (C-256/19, EU:C:2020:523, 35–40 punktai).

teisės aiškinimo ar taikymo [42], atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus [43]. Pagal šią nuostatą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, susijusios su teisingumo vykdymo sistemos organizavimu, kuriomis sumažinama teisinės valstybės vertybės apsauga [44]. Taigi valstybės narės turi organizuoti savo teisingumo sistemas taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus. Tai apima visų pirma teismų, turinčių priimti sprendimus dėl klausimų, susijusių su šios teisės taikymu ar aiškinimu, nepriklausomumo reikalavimo laikymąsi, siekiant užtikrinti teisės subjektams veiksmingą iš Sąjungos teisės kylančių jų teisių teisminę gynybą [45].

38. Iš šios jurisprudencijos, visų pirma iš sprendimų *Portugalijos teisėjai* ir *Escribano Vindel*, matyti, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti Sąjungos teisę bylose, susijusiose su valstybės narės teismų sistemos organizavimu, įskaitant teisėjų darbo užmokestį.

Dėl byloje C-374/23 pateiktų klausimų priimtinumo

39. Lietuvos vyriausybė teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje C-374/23 yra nepriimtinas, nes Vilniaus apygardos administracinio teismo pateikti klausimai nesusiję su šio teismo nagrinėjamos bylos faktinėmis aplinkybėmis ir dalyku. Taigi Teisingumo Teismo atsakymas į pateiktus klausimus nėra būtinas sprendimui pagrindinėje byloje priimti.

40. SESV 267 straipsnyje nurodyta, kad prejudicinis (-iai) klausimas (-ai) turi būti „reikalingas (-i)“, kad juos pateikęs nacionalinis teismas galėtų „priimti sprendimą“ savo nagrinėjamoje byloje. Taigi Teisingumo Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad tiek iš SESV 267 straipsnio formuluotės, tiek iš jo struktūros matyti, jog prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra grindžiama prielaida, kad nacionaliniuose teismuose iš tiesų nagrinėjama byla, kurioje jie turi priimti sprendimą, galimai atsižvelgdami į prejudicinį sprendimą [46].

41. Pagrindinė byla C-374/23 susijusi su dviejų teisėjų SR ir RB prašymu, kad Lietuvos Respublika atlygintų žalą; jos teigia, kad įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios įgaliojimai nustatyti jų atlyginimą nesuderinami su teisminės valdžios nepriklausomumu. Tai yra Vilniaus apygardos administracinio teismo nagrinėjamo ginčo ir šio teismo prašomo Sąjungos teisės išaiškinimo

[42] ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodyta „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“, neatsižvelgiant į tai, ar valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.

[43] 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 112 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[44] 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimas *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 63–65 punktai).

[45] Pagal analogiją žr. 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimą *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393, 230 punktas). Norint užtikrinti pagal Sąjungos teisę reikalaujamas nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, būtina, kad egzistuotų taisyklės, be kita ko, dėl teismo sudėties, jo narių skyrimo, įgaliojimų trukmės ir nusišalinimo, nušalinimo ir atšaukimo priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo, kai susikerta interesai. Žr. 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimą *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Per teismo posėdį Komisija pabrėžė būtinybę užtikrinti tinkamą teisėjų atlyginimą, kad būtų išvengta įspūdžio, kad jie gali pasiduoti nederamai išorinei įtakai.

[46] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 45 ir 46 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

siejamasis veiksnys. Taigi manau, kad Teisingumo Teismo išaiškinimas yra „reikalingas“, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų išspręsti jo nagrinėjamą ginčą [47].

ESS 2 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio svarba sujungtose bylose C-146/23 ir C-374/23

42. Lietuvos vyriausybės teigimu, kadangi teismų darbo užmokesčio reglamentavimas priklauso išimtinei valstybių narių kompetencijai, nustatydamos šį darbo užmokestį jos neįgyvendina Sąjungos teisės. Tai reiškia, kad pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį Chartija netaikoma pagrindinei bylai.

43. Pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį Chartijos nuostatos skirtos valstybėms narėms tik tada, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę. Iš nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą bylose C-146/23 ir C-374/23 nematyti, kad XL ar SR ir RB remiasi teise, kurią jiems suteikia Sąjungos teisės nuostata, ar kad dėl jų nagrinėjamose bylose įgyvendinama Sąjungos teisė. Be to, nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nenurodoma, kad jie kelia kokius nors Sąjungos teisės aiškinimo ar taikymo klausimus. Prašymuose priimti prejudicinį sprendimą nenurodyta, kad kuris nors asmuo remiasi Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą. Taigi atrodo, kad Chartijos 47 straipsniu negalima remtis pagrindinėse bylose [48].

44. ESS 19 straipsnyje sukonkretinta ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė. Pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį valstybės narės turi numatyti teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistemą, pagal kurią teisės subjektams būtų užtikrinta teisė į veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Sąjungos teisėje asmenims numatytų teisių veiksminga teisminė gynyba yra bendrasis Sąjungos teisės principas, kylantis iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų [49] ir patvirtintas Chartijos 47 straipsnyje [50]. Tokiomis aplinkybėmis siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti, kad nėra reikalo ESS 2 straipsnį išaiškinti atskirai nuo ESS 19 straipsnio [51].

47 Esama akivaizdžių panašumų tarp pagrindinės bylos C-374/23 ir pagrindinių bylų, dėl kurių buvo priimti sprendimai *Portugalijos teisėjai* ir *Escribano Vindel*, susiję su profesinių sąjungų asociacijos Portugalijos teisėjų vardu paduotu skundu ir Ispanijos teisėjo skundu dėl atitinkamai Portugalijos teisėjų ir Ispanijos teisėjų atlyginimų mažinimo priemonių. Tačiau žr. 2023 m. lapkričio 8 d. Nutartį *Habonov* (C-333/23, EU:C:2023:858; toliau – Nutartis *Habonov*). Nutartyje *Habonov* Teisingumo Teismas atmetė kaip nepriimtiną *Verwaltungsgericht Gießen* (Gyseno administracinis teismas, Vokietija) prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl ESS 19 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio dėl teisėjų atlyginimų Heseno federalinėje žemėje (Vokietija). Kadangi šis prašymas buvo pateiktas vykstant skubiai prieglobsčio teisės procedūrai tarp Rusijos piliečio ir Vokietijos Federacinės Respublikos, Teisingumo Teismas nusprendė, jog atsakymas nėra būtinas tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų priimti sprendimą, taip atskirdamas šį prašymą nuo prašymų, dėl kurių buvo priimti sprendimai *Portugalijos teisėjai* ir *Escribano Vindel*.

48 Kadangi pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą visos valstybės narės privalo numatyti teisių gynimo priemones, pakankamas užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, kaip tai suprantama visų pirma pagal Chartijos 47 straipsnį, Sąjungos teisei priklausančiose srityse, aiškinant pirmąją nuostatą turi būti deramai atsižvelgta į antrąją nuostatą. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimas *RS (Konstitucinio teismo sprendimų padariniai)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 34–37 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

49 Jis įtvirtintas EŽTK 6 ir 13 straipsniuose.

50 2023 m. birželio 5 d. Sprendimas *Komisija* / *Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442, 69 punktas).

51 2023 m. liepos 13 d. Sprendimas *YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir jo nušalinimas nuo pareigų)* (C-615/20 ir C-671/20, EU:C:2023:562, 55 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

Dėl esmės

45. Savo klausimais *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas) ir Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo išaiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą dviem aspektais. Pirma, ar ši nuostata apima įstatymų leidėjo ir (arba) vykdomosios valdžios sprendimus priimti teisės aktus, kuriais nustatomas arba sumažinamas teisėjų darbo užmokestis. Antra, kokių kriterijų priimdamos tokius teisės aktus valstybės narės privalo laikytis, kad atitiktų šią nuostatą.

46. Pagal suformuotą jurisprudenciją Sąjungos teisė neįpareigoja valstybių narių įtvirtinti konkretaus konstitucinio modelio, reglamentuojančio įvairių valstybės valdžios institucijų santykius ir tarpusavio sąveiką, visų pirma kiek tai susiję su jų įgaliojimų apibrėžimu ir atskyrimu. Pasirinkdamos atitinkamą konstitucinį modelį valstybės narės privalo laikytis, be kita ko, ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, kad nebūtų sunaikintas teismų nepriklausomumas ir pasikėsinta į teismo atliekamą funkciją [52]. Atsižvelgiant į skirtingas valstybių narių politines ir konstitucines struktūras ir tradicijas, subjektų, dalyvaujančių nustatant teisėjų darbo užmokesčio dydį ir sudedamąsias dalis, vaidmuo gali labai skirtis [53]. Demokratinėje santvarkoje valdžių padalijimo principas ir būtinybė apsaugoti teismų valdžią nuo nederamos išorinės įtakos, be kita ko, įstatymų leidžiamosios ir (arba) vykdomosios valdžios įtakos, neužkerta kelio šiai valdžiai nustatyti daugelį valstybės teismų sistemos aspektų, įskaitant teisėjų darbo užmokestį.

47. Siekdamos užtikrinti skaidrumą, objektyvumą ir teisinį saugumą [54] valstybės narės turi įtvirtinti teisinį pagrindą, leidžiantį nustatyti teisėjų darbo užmokestį, įskaitant šiame procese dalyvaujančių subjektų ir jiems priskirtų vaidmenų nustatymą [55]. Šiuo pagrindu turi būti siekiama apsaugoti teismų nepriklausomumą, užtikrinant, kad teisėjų darbo užmokestis atitiktų jų pareigų svarbą. Nacionaliniai teisėjų darbo užmokesčio įstatymai turi būti taikomi remiantis reikšmingais, objektyviais ir patikrinamais kriterijais, atitinkančiais proporcingumo principą. Tai reiškia, kad teisėjų darbo užmokestis negali būti nustatomas ar sumažintas savo nuožiūra ar remiantis individualiomis aplinkybėmis. Nacionalinėje teisėje, kuria siekiama sumažinti teisėjų darbo užmokesčio dydį, turi būti aiškiai nustatytas tokio sumažinimo pagrindimas. Tokie joje numatyti teisėjų darbo užmokesčio sumažinimai turi būti laikini, o jų dydis ir trukmė – pritaikyti ir turi kisti atsižvelgiant į aplinkybių, dėl kurių sumažintas darbo užmokestis, sunkumą ir tai, kad jos neišnyko. Jokiomis aplinkybėmis tokiais darbo užmokesčio sumažinimais negalima siekti, kad teismai būtų vertinami mažiau palankiai [56]. Siekiant įvertinti, ar veiksmai yra tikslingai nukreipti į teismų valdžią, atliekant tokius sumažinimus reikia atsižvelgti į teisėjų ir panašių viešąsias pareigas

[52] Šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimą *RS (Konstitucinio teismo sprendimų padariniai)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[53] Teisėjų darbo užmokestį gali nustatyti, pavyzdžiui, teisminės arba nepriklausomos institucijos arba jis gali būti nustatytas kolektyvine sutartimi pagal nacionalinę teisę.

[54] Teisinio saugumo principas nėra absoliutus. Teisėjų darbo užmokesčio taisyklės gali būti keičiamos atsižvelgiant į objektyvias ir teisėtas aplinkybes, jeigu laikomasi teismų nepriklausomumo ir proporcingumo principų.

[55] Ministrų Komiteto rekomendacijos CM/Rec(2010)12 valstybėms narėms dėl teisėjų: nepriklausomumas, veiksmingumas ir atsakomybė (priimtos 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1098-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje) (toliau – Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija) 53 straipsnyje nurodyta, kad „pagrindinės profesionalių teisėjų darbo užmokesčio sistemos taisyklės turėtų būti nustatytos įstatymu“. Taip pat žr. Pagrindinių teismų nepriklausomumo principų, kuriuos 1985 m. rugsėjo 6 d. priėmė 1985 m. rugpjūčio 26 d.–rugsėjo 6 d. Milane įvykęs 7-asis Jungtinių Tautų kongresas nusikalstamumo prevencijos ir elgesio su nusikaltėliais klausimais, 11 straipsnį, kuriame numatyta, kad „teisėjų kadencija, jų nepriklausomumas, saugumas, tinkamas atlyginimas, tarnybos sąlygos, pensijos ir pensinis amžius turi būti deramai užtikrinti įstatymu“. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-independence-judiciary

[56] Sprendimo *Savickas* 93 punkte EŽTT konstatavo: „lemiama tai, kad Lietuvoje mažinant viešojo sektoriaus darbo užmokestį nebuvo išskiriami būtent teisėjai“ ir kad jis buvo mažinamas pagal griežto taupymo priemonių programą, turėjusią poveikį viso viešojo sektoriaus darbo užmokesčiui. EŽTT taip pat priminė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvadą, kad „būtų neteisinga, jei teisėjai būtų vertinami išimties tvarka ir jiems nebūtų taikomos griežto taupymo priemonės“. Vis dėlto EŽTT nustatė išlygą, kad net ir šis argumentas gali neturėti lemiamos reikšmės tuo atveju, jei sumažinimas paveiktų teisėjų nepriklausomumą.

einančių pareigūnų darbo užmokesčio pokyčius, ypač į bet kokį naujausią jo padidinimą [57]. Siekiant užtikrinti atitiktį šiems principams ir garantuoti jų stabilumą, teisėjų darbo užmokesčio taisyklėms ar bet kokiam jo sumažinimui turi būti taikoma teisminė kontrolė [58].

48. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su Lenkijos ir Lietuvos teisėjų bazinio darbo užmokesčio dydžiu [59]. Atsižvelgiant į SESV 157 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje vartojamos sąvokos „užmokestis“ apibrėžtį, vertinant, ar teisėjų darbo užmokestis atitinka jų pareigų svarbą, turi būti atsižvelgiama į bet kokį atlygį, kurį teisėjai tiesiogiai ar netiesiogiai gauna už savo darbą, nesvarbu, ar jis būtų gaunamas grynaisiais, ar natūra, iš karto ar ateityje [60]. Priedai ar išmokos, gaunamos už tam tikrų papildomų funkcijų arba papildomų užduočių ar pareigų vykdymą [61], pareigų ėjimo trukmę, darbo stažą ar patirtį, taip pat neįmokinės arba subsidijuojamos profesinės senatvės pensijos [62], sveikatos priežiūros paslaugos, kurios yra papildomos, palyginti su paprastai teikiamomis darbuotojams pagal nacionalinę socialinės apsaugos sistemą, būsto suteikimas, transporto priemonės ar telefono naudojimas asmeniniais tikslais yra grynaisiais ar natūra gaunamo atlygio, į kurį reikia atsižvelgti, pavyzdžiai [63]. Į teisėjų galimybės vykdyti kitą ekonominę veiklą apribojimus ar kliūtis [64] taip pat reikia atsižvelgti vertinant jų atlyginimo tinkamumą [65].

49. Nesant suderinimo, atsižvelgiant į skirtingas socialines ir ekonomines sąlygas Sąjungoje ir įvairius biudžeto suvaržymus pavienėse valstybėse narėse, jos paprastai gali geriausiai nustatyti jų jurisdikcijai priklausančių teisėjų darbo užmokestį. Taigi, laikydamosi ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nustatytų privalomųjų įpareigojimų, valstybės narės turi diskreciją nustatyti teisėjų darbo užmokesčio dydį. Ši diskrecija nėra neribota. Objektyvios aplinkybės, pavyzdžiui, vidutinis arba minimalus šalies darbo užmokestis, padaugintas iš koeficiento, arba kitų lygiavertes pareigas einančių valstybės pareigūnų ir tarnautojų darbo užmokestis yra pavyzdžiai priimtinų lyginamųjų kriterijų, kuriuos valstybės narės gali naudoti kartu su kitais socialiniais ir ekonominiais rodikliais, pavyzdžiui, pragyvenimo išlaidomis (vartojimo kainų indeksas valstybėje narėje), infliacijos lygiu ir kt., kad apskaičiuotų teisėjų darbo užmokestį [66]. Kadangi darbo

57 Sprendimo *Savickas* 3, 4 ir 93 punktuose EŽTT nagrinėjo teisėjų darbo užmokesčio sumažinimą 1999 m., atsižvelgdamas į šio darbo užmokesčio padidėjimą 1997 m., ir padarė išvadą, kad bendras teisėjų darbo užmokesčio dydis nebuvo paveiktas.

58 Pagal analogiją žr. Sprendimą *Savickas* ir 2023 m. birželio 22 d. EŽTT sprendimą *Kubát ir kiti prieš Čekijos Respubliką* (CE:ECHR:2023:0622JUD006172119) (toliau – Sprendimas *Kubát*). Šios bylos, be kita ko, buvo susijusios su teisėjų atlyginimu ir teise į nuosavybę pagal EŽTK protokolo Nr. 1 1 straipsnį.

59 O ne kitų priedų ar išmokų, mokėtinų teisėjams vienoje ar kitoje valstybėje narėje, dydžiu.

60 2024 m. vasario 22 d. Sprendimas *Randstad Empleo ir kt.* (C-649/22, EU:C:2024:156, 44 punktas).

61 Jie susiję arba su teismo lygiu, arba su atsakomybe, tenkančia einant pareigas teisme, pavyzdžiui, teismo pirmininko atveju.

62 Byloje C-146/23 Lenkijos vyriausybė pažymėjo, kad teisėjams ir prokurorams taikoma speciali pensijų sistema, kuri yra ypač palanki, nes jie šiuo tikslu atleidžiami nuo socialinio draudimo įmokų mokėjimo.

63 Žr., pavyzdžiui, Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnį ir TDAĮ 4 straipsnio 2 dalį. Nors vertinant teisėjų atlyginimo tinkamumą reikėtų atsižvelgti į visą teisėjams mokamų finansinių ar kitų atlygių rinkinį, Venecijos komisija perspėja dėl teisėjams teikiamų „nefinansinių lengvatų“, pavyzdžiui, būsto, remiantis socialiniu poreikiu, nes „jas paskirstant yra erdvės diskrecijai. Todėl jos gali kelti grėsmę teismų nepriklausomumui“. „Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges“ („Teismų sistemos nepriklausomumo ataskaita. I dalis: Teisėjų nepriklausomumas“), priimta Venecijos komisijos 82-ojoje plenarinėje sesijoje (Venecija, 2010 m. kovo 12–13 d.), CDL-AD(2010)004, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e

64 Valstybėse, kuriose teisėjams gali būti draudžiama grįžti į privačią praktiką arba pradėti ja verstis.

65 Pagal nacionalinę teisę teisėjo pareigų vykdymas gali būti nesuderinamas su kitos veiklos ar funkcijų vykdymu. Tam tikri išimtinumo reikalavimai gali būti objektyviai būtini siekiant išvengti interesų konfliktų ir užtikrinti profesines investicijas į teisėjo pareigas. Kiti apribojimai ar kliūtys, pavyzdžiui, draudimas turėti bendrovių akcijų, gauti honorarus ar dividendus arba užmokestį už paskaitas, ne visada gali būti pateisinami teismų nepriklausomumo interesais ir tam tikromis aplinkybėmis gali pažeisti Chartijos 17 straipsnyje saugomą teisę į nuosavybę.

66 Valstybės narės taip pat gali mokėti teisėjams fiksuotą metinį darbo užmokestį, konkrečiai nenurodydamos kriterijų, kuriais remiantis jis nustatytas. Kitiems lygiavertes pareigas einantiems valstybės pareigūnams ar tarnautojams mokamas atlyginimas tokiomis aplinkybėmis gali būti lyginamasis kriterijus vertinant teisėjų darbo užmokesčio tinkamumą.

užmokesčio dydžiai, įskaitant minimalųjį darbo užmokestį, Sąjungoje nėra suderinti[67] ir labai skiriasi, atsižvelgiant į didelius socialinių ir ekonominių sąlygų skirtumus skirtingose valstybėse narėse[68], nepakanka vien darbo užmokesčio palyginimo tiesiog pinigine išraiška. Taigi teisėjų darbo užmokestis turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias kiekvienos valstybės narės nacionalines socialines ir ekonomines aplinkybes[69].

50. Vertinant teisėjų darbo užmokesčio tinkamumą turi būti patikrinta, ar, atsižvelgiant į konkrečias nacionalines socialines ir ekonomines aplinkybes, jis yra tokio dydžio, kurio pakanka pritraukti, išlaikyti ir motyvuoti įvairios biografijos aukštos moralės asmenis, turinčius reikiamą profesinę kvalifikaciją ir (arba) patirtį[70]. Neadekvatus atlyginimas gali pakenkti entuziazmui, sumažinti našumą ir galiausiai trukdyti darbuotojų pritraukimui, atgrasant kvalifikuotus kandidatus nuo teisėjo darbo. Tai gali trukdyti ir išlaikyti teisėjus darbe, nes mažas darbo užmokestis gali paskatinti asmenis išeiti iš darbo arba į pensiją dar nepasibaigus kadencijai arba nesulaukus privalomojo pensinio amžiaus, taip sumažinant bendrą teisminės patirties lygį[71].

51. Kai nėra požymių, kad teisėjų atlyginimai apmokestinami neteisėtai ar neproporcingai[72], veiksmingos teisminės gynybos principas nekliudo taikyti mokesčių ar kitų mokėjimų, pavyzdžiui, socialinio draudimo įmokų, kurias valstybė narė teisėtai nustato teisėjų darbo užmokesčiui, remdamasi objektyviais ir nediskriminaciniais kriterijais. Taigi teisėjų atlyginimų sistemos suderinamumo su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa kontrolė neapima pareigos mokėti tokius bendruosius mokesčius.

52. Teisėjų atlyginimo palyginimas su konsultacijas teikiantiems ar valstybės įgaliotiems advokatams mokamo ar priteistino užmokesčio dydžiu taip pat atmestinas, net jei šio užmokesčio dydžiai nustatyti įstatyme. Nors teisėjų darbo užmokesčio dydis negali būti atskirtas nuo privačiame sektoriuje panašiose srityse gaunamo uždarbio[73], teisėjo pareigos yra viešoji

67 Žr. SESV 153 straipsnio 5 dalį ir 2022 m. liepos 7 d. Sprendimą *Coca-Cola European Partners Deutschland* (C-257/21 ir C-258/21, EU:C:2022:529, 47 punktas). Taip pat žr. 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje (OL L 275, 2022, p. 33).

68 2024 m. sausio mėn. minimaliojo darbo užmokesčio dydis valstybėse narėse svyravo nuo 477 EUR per mėnesį Bulgarijoje iki 2 571 EUR per mėnesį Liuksemburge. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics

69 Taip pat gali būti svarbūs objektyvūs ekonominiai veiksniai, pavyzdžiui, valstybės narės bendrasis vidaus produktas, infliacijos lygis, biudžeto deficitas ir (arba) perviršis, valstybės skola, bendros teisingumo vykdymo išlaidos ir t. t. Lietuvos vyriausybė pažymėjo, kad rengdama valstybės biudžeto projektą ji „turi atsižvelgti į Konstitucijoje įtvirtintas valstybės funkcijas, esamą ekonominę ir socialinę padėtį, visuomenės ir valstybės poreikius ir galimybes, turimus ir numatomus finansinius išteklius, valstybės įsipareigojimus ir kitus svarbius veiksnius“.

70 Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos 54 straipsnyje nurodyta: „Teisėjų darbo užmokestis turėtų atitikti jų profesiją ir atsakomybę ir būti pakankamas apsaugoti juos nuo paskatų, kuriomis siekiama daryti įtaką jų sprendimams. Turėtų būti garantijų, kad ligos, motinystės ar tėvystės atostogų atveju būtų išlaikytas pagrįstas darbo užmokestis, taip pat, kad būtų mokama senatvės pensija, kuri turėtų būti pagrįstai susieta su jų gauto darbo užmokesčio dydžiu. Turėtų būti priimtos specialios teisės nuostatos, kuriomis būtų užtikrinta, kad darbo užmokesčio mažinimas nebūtų nukreiptas būtent į teisėjus“. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/06/CMRec201012E.pdf. Taip pat žr. Europos chartijos dėl teisėjų statuso (1998 m. liepos 8–10 d., Strasbūras) 6 straipsnį, https://rm.coe.int/16807473ef

71 Jos svarbą gerai iliustruoja posakis „teisė gyvuoja ne dėl logikos, o dėl patirties“. Holmes, O. W., „The Common Law“, Little, Brown & Co., Boston MA, 1881, 1-asis leid.

72 Šiuo klausimu Vilniaus apygardos administracinis teismas nepateikė jokios informacijos apie 2019 m. mokesčių reformą. Žr. šios išvados 25 punktą.

73 Tinkamo atlyginimo nemokėjimas teisėjams, palyginti su privačiuoju sektoriumi, gali pakenkti teisėjo pareigų prestižui ir trukdyti įdarbinti, motyvuoti ir išlaikyti teisėjus, o tai kenktų veiksmingai teisminei gynybai ir teismų nepriklausomumui. Remiantis Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ), kurią 2002 m. rugsėjo mėn. įkūrė Europos Tarybos Ministrų Komitetas, 2020 m. Europos teismų sistemų vertinimo ataskaita (2020 m. CEPEJ ataskaita), p. 67, https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc058, ir 2022 m. CEPEJ Europos teismų sistemų vertinimo ataskaita (2022 m. CEPEJ ataskaita), p. 79, https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc058, „teisėjų atlyginimo“ klausimas turi būti sprendžiamas kompleksiškai, atsižvelgiant ne tik į ekonominį aspektą, bet ir į poveikį, kurį jis gali turėti teisingumo veiksmingumui ir jo nepriklausomumui, kiek tai susiję su kova su korupcija teismų sistemoje ir už jos ribų. Formuojant teisingumo politiką taip pat turėtų būti atsižvelgiama į kitų teisininkų darbo užmokestį, kad teisėjo profesija būtų patraukli aukštos kvalifikacijos teisininkams“.

tarnyba, o ne komercinė veikla[74]. Tai reiškia sąmoningą karjeros pasirinkimą dirbti viešajame sektoriuje mainais, be kita ko, už įgaliojimų neliečiamumo garantiją ir stabilų piniginį atlygį[75]. Nors teisėjai dėl to gali gauti mažesnį atlyginimą nei privačia praktika besiverčiančių advokatų tam tikrais atvejais imamas užmokestis, teisėjams nekyla jokios komercinės rizikos[76], jie neprivalo padengti papildomų išlaidų[77], neturi mokėti PVM ir iš esmės jiems sumokama nepaisant bylos baigties, darbo rezultato ar našumo[78]. Galiausiai būtų galima pridurti, kad teisėjams mokama reguliariais ir nuspėjamais intervalais, o laikotarpis, per kurį klientai sumoka advokatui honorarą, gali būti ilgas ir labai nenuspėjamas[79].

53. Taigi teisėjų darbo užmokesčio tinkamumas turi būti vertinamas tiek kompleksiškai, atsižvelgiant į visus svarbius socialinius ir ekonominius veiksnius, tiek dinamikos ar laiko aspektais, remiantis šio darbo užmokesčio kaita laikui bėgant. Nors valstybėms narėms galbūt ir neprivaloma automatiškai didinti teisėjų darbo užmokestį, kad būtų atsižvelgta į infliaciją ir (arba) padidėjusias pragyvenimo išlaidas, arba peržiūrėti darbo užmokesčio dydį tam tikrais intervalais, vis dėlto jeigu bus atkakliai atsisakoma tai daryti, jis gali nuvertėti. Bet koks reikšmingas teisėjų darbo užmokesčio dydžio sumažinimas laikui bėgant kenkia teismų nepriklausomumui ir teisėjo pareigų prestižui. Išskyrus atvejus, kai teisėjų darbo užmokesčio dydis staiga sumažėja, nagrinėjant teisėjų darbo užmokesčio kaitą reikėtų atsižvelgti į reprezentatyvų bent dešimties metų laikotarpį.

54. Kalbant apie šias sujungtas bylas, pažymėtina, kad Lenkijos ir Lietuvos teisėje įtvirtinta teisėjų darbo užmokesčio nustatymo sistema[80]. Nagrinėjant bylą Teisingumo Teisme nepateikta jokios informacijos, kuri galėtų rodyti, kad taip Lenkijos ar Lietuvos įstatymų leidžiamoji ir (arba) vykdomoji valdžia uzurpavo kurio nors kito teisėto subjekto vaidmenį ar įgaliojimus[81]. Iš šių prašymų priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad šiose valstybėse narėse teisėjų atlyginimus reglamentuojančioms taisyklėms ir bet kokiam šių atlyginimų sumažinimui taikoma teisminė kontrolė.

55. Byloje C-146/23 ginčas kilo dėl įstatymų dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų[82], kuriais buvo iš dalies pakeistas Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnis ir sumažinti teisėjų atlyginimai. Neteigiama, kad Lenkijos įstatymų leidžiamoji ir (arba) vykdomoji valdžia pagal Lenkijos teisę neturėjo įgaliojimų iš dalies pakeisti Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio, priimdama įstatymus dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų. Išlieka gana neaiškus 2023 m. lapkričio 8 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimo

74 Jos taip pat reiškia valstybės įgaliojimų įgyvendinimą, kurio negalima lyginti su kitų teisės specialistų darbu. Kai situacijos nepanašios, bet kokį diskriminacijos klausimą galima atmesti.

75 Pagarba einančiajam teisėjo pareigas taip pat turi tam tikrą nepiniginę vertę.

76 Sąskaitose advokatų nurodyta suma gali neatspindėti jų klientų mokamos sumos. Advokatai konkuruoja su kitais advokatais ir – kai kuriose jurisdikcijose – su kitais paslaugų teikėjais, pavyzdžiui, finansininkais ir mokesčių konsultantais.

77 Pavyzdžiui, biuro nuomos, profesinės atsakomybės draudimo ar padėjėjų išlaidas.

78 Žr. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos 55 straipsnį, kuriame nurodyta: „Reikėtų vengti sistemų, pagal kurias pagrindinis teisėjo atlyginimas padaromas priklausomas nuo veiklos rezultatų, nes dėl jų galėtų kilti teisėjų nepriklausomumo problemų“. Pagal analogiją žr. 2019 m. balandžio 30 d. Nuomonę 1/17 (*ES ir Kanados IEP susitarimas*) (EU:C:2019:341, 98 punktas).

79 Tam tikrais atvejais įstatyme nustatomas užmokestis advokatams ir (arba) jis gali būti priteisiamas „nustatant bylinėjimosi išlaidas“. Advokato honoraras gali priklausyti nuo konkrečios bylos baigties ar sėkmės. Taigi advokatai gali neturėti galimybės reikalauti sumokėti už visą bylai skirtą laiką arba tam tikrais atvejais apskritai už bylai skirtą laiką.

80 Lietuvos vyriausybė per teismo posėdį patvirtino, kad dėl TDAĮ 3 straipsnyje nurodyto „bazinio dydžio“ sulygstama per kolektyvines derybas. Lietuvos teismams šiose derybose atstovauja Lietuvos nacionalinė teisėjų taryba, kurią sudaro tik teisėjai iš skirtingų instancijų teismų.

81 Tai turi patikrinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai.

82 Šiuo atveju svarbūs 2022 ir 2023 m. pakeitimai.

K 1/23 [83] poveikio šiems biudžeto įstatymams mastas. Per teismo posėdį atsakydama į Teisingumo Teismo pateiktus klausimus Lenkijos vyriausybė patvirtino, kad po tokio sprendimo teisėjams priklausantis darbo užmokestis buvo sumokėtas. Byloje C-374/23 SR ir RB reikalavo Lietuvos Respublikos atlyginti žalą dėl neveikimo, nes negali būti pradėta jokio kito teismo proceso, per kurį įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios būtų galima reikalauti sumokėti teisėjams jų pareigų prestižą atitinkantį atlyginimą. Iš Sprendimo *Savickas* [84] aiškiai matyti, kad teisėjų darbo užmokesčio sumažinimas gali būti ginčijamas Lietuvos teismuose, o neteisėtai nesumokėtas darbo užmokestis grąžinamas išmokant pinigines kompensacijas.

56. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje C-146/23 pateikęs teismas mano, kad 2022 ir 2023 m. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio pakeitimai prieštarauja ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai. Kitaip nei Sprendime *Portugalijos teisėjai* nagrinėtos priemonės [85], Lenkijos pakeitimai yra ne bendro pobūdžio, o skirti būtent teisėjams, ir jais nustatoma ilgalaikė nukrypti nuo Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nustatyto mechanizmo leidžianti nuostata.

57. Neginčijama, kad 2022 ir 2023 m. Lenkijos teisėjų darbo užmokestis [86] buvo mažesnis už tą, kuris būtų apskaičiuotas pagal Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnį. Šis sumažinimas taip pat sutapo su reikšmingai padidėjusiomis pragyvenimo išlaidomis šioje valstybėje narėje. Vis dėlto galima pažymėti, kad per tą patį laikotarpį teisėjų darbo užmokestis nebuvo mažesnis nei ankstesniais metais, ir atrodo, kad 2022 m. jis padidėjo 4,37 %, palyginti su 2021 m., ir 7,8 % 2023 m., palyginti su 2022 m. Lenkijos vyriausybė teigė, kad nagrinėjamais pakeitimais teisėjų darbo užmokestis buvo ne „įšaldytas“, o buvo tik sulėtintas jo didėjimo tempas. XL nurodo ilgą sąrašą valstybės tarnautojų, kurių darbo užmokestis 2022 m. buvo padidintas daugiau nei teisėjų, o Lenkijos vyriausybė per teismo posėdį pabrėžė, kad paprasti šios valstybės narės valstybės tarnautojai uždirba daug mažiau nei teisėjai ir kad, priešingai nei teisėjų, jų atlyginimai pastaruoju metu nebuvo didinami.

58. Dėl tariamai nuolatinio pakeitimų pobūdžio Lenkijoje pažymėtina, kad nors Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnis buvo iš dalies keičiamas trejus metus iš eilės [87], jis, atrodo, toliau galioja. Per teismo posėdį Lenkijos vyriausybė patvirtino, kad visi minėti šios nuostatos pakeitimai, padaryti įstatymais dėl 2021, 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų, buvo susiję tik su vienais biudžetiniais metais ir galiojo tik vienus metus. Be to, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad 2024 m. būtų siūlomi panašūs Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio pakeitimai [88]. Taigi Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnio pakeitimų poveikis teisėjų darbo užmokesčiui, atrodo, buvo ribotas tiek pagal trukmę, tiek pagal dydį.

59. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad šie ginčijami pakeitimai buvo tikslingai arba išimtinai skirti Lenkijos teisėjų ir prokurorų atlyginimams, nes kitų valstybės pareigūnų ir tarnautojų darbo užmokesčiui nebuvo taikomos analogiškos priemonės. Lenkijos vyriausybė tiek savo rašytinėse pastabose, tiek per teismo posėdį nurodė, kad anksčiau pagal šios valstybės pareigūnų

[83] Nagrinėtu atveju byla buvo susijusi su Įstatymu dėl 2023 m. Biudžeto įstatymo įgyvendinimo specialiųjų nuostatų.

[84] 1–20 punktai.

[85] Žr. to sprendimo 49 punktą.

[86] Lenkijos vyriausybė ir Komisija pažymi, kad įstatymuose dėl 2022 ir 2023 m. biudžeto įstatymų įgyvendinimo specialiųjų nuostatų yra normų, susijusių su bendrosios kompetencijos teismų, *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) ir *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teisėjų, taip pat prokurorų atlyginimais.

[87] Žr. šios išvados 15 ir 16 punktus.

[88] 2023 m. pakeitimai buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai.

ir tarnautojų atlyginimų politiką teisėjams ir prokurorams buvo taikoma privilegijuota sistema. Lenkijos vyriausybė taip pat teigė, kad 2013–2018 m. teisėjams ir prokurorams nebuvo taikomas viešojo sektoriaus darbo užmokesčio įšaldymas. Iš šios informacijos matyti, kad 2013–2023 m. teisėjų darbo užmokesčiui negalėjo būti daromas tikslingas neigiamas poveikis arba jų užmokestis nebuvo neproporcingai paveiktas, palyginti su kitų valstybės pareigūnų ar tarnautojų gautu darbo užmokesčiu [89]. Taip pat atrodo, kad per tą laikotarpį jų atlyginimai reikšmingai nesumažėjo [90].

60. Lenkijos vyriausybė 2022 ir 2023 m. pakeitimus teisino COVID-19 pandemija ir 2022 m. vasario mėn. Rusijos invazija į Ukrainą. Mano nuomone, tai yra reikšmingos, objektyvios, patikrinamos ir išskirtinės aplinkybės, dėl kurių visoms valstybėms narėms, įskaitant Lenkijos Respubliką, neabejotinai teko taikyti didelius biudžeto suvaržymus ir kuriomis buvo galima pateisinti valstybės pareigūnų ir tarnautojų, įskaitant teisėjų, atlyginimo sumažinimą. Siekiant sumažinti teisėjų atlyginimus laikantis ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, nebūtina, kad nacionalinį biudžetą būtų ištikusi krizė ar kad pagal SESV 126 straipsnio 2 dalį ir Protokolą Nr. 12 dėl perviršinio deficito procedūros būtų taikoma perviršinio biudžeto deficito procedūra [91]. Teisėjų darbo užmokesčio sumažinimas ir kiti biudžeto suvaržymai gali būti pateisinami siekiu išvengti perviršinio deficito valstybėje narėje [92]. Dėl priemonių, kurių imtasi reaguojant į šias aplinkybes, proporcingumo pažymėtina, jog iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje C-146/23 matyti, kad 2022 ir 2023 m. XL darbo užmokestis daugiau nei dukart viršijo vidutinį darbo užmokestį Lenkijoje [93].

61. Nors galiausiai sprendimą turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šios išvados 56–60 punktuose nurodytos aplinkybės rodo, kad 2022 ir 2023 m. Lenkijos teisėjų darbo užmokestis atitiko jų nepriklausomumą ir pareigų svarbą.

62. Byloje C-374/23 Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė, kad per 13 metų nuo 2008 m. iki 2021 m. teisėjų atlyginimai vien dėl mokesčių pakeitimų nominaliai sumažėjo 3,2 %. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikė jokios išsamios informacijos dėl 2019 m. Lietuvos mokesčių reformos. Bet kuriuo atveju, kaip matyti iš šios išvados 51 punkto, teisėjų darbo užmokesčio apmokestinimas paprastai neturi reikšmės atliekant vertinimą pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

63. Lietuvos vyriausybė ir Komisija tvirtina, kad pagal TDAĮ 3 straipsnį bazinis dydis, taikomas apskaičiuojant teisėjų, kitų valstybės pareigūnų ir tarnautojų pareiginę algą, grindžiamas aiškiais ir objektyviais kriterijais, susijusiais su socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis Lietuvos Respublikoje [94]. Iš esmės jis atnaujinamas kasmet ir negali būti mažesnis nei praėjusiais metais. Byloje C-374/23 nėra jokios informacijos, iš kurios būtų galima spręsti, kad Lietuvos teisėjų darbo užmokestis būtų buvęs tikslingai ar neproporcingai paveiktas, palyginti su kitų valstybės pareigūnų ar tarnautojų darbo užmokesčiu. Be kita ko, iš TDAĮ 3 straipsnio matyti, kad jų darbo užmokestis nustatomas kartu su kitų valstybės pareigūnų ir tarnautojų darbo užmokesčiu. Tas

89 Pagal analogiją žr. Sprendimo *Portugalijos teisėjai* 48 punktą.

90 Vadinasi, nesena teisinės valstybės krizė Lenkijoje nesumažino teisėjų atlyginimų dydžio.

91 Atrodo, kad Lenkijos biudžeto deficitas bylai reikšmingu laikotarpiu buvo mažesnis už 60 % „valstybės skolos santykio su bendruoju vidaus produktu rinkos kainomis“, kaip nurodyta SESV 126 straipsnio 2 dalyje ir Protokolo Nr. 12 dėl perviršinio deficito procedūros 1 straipsnyje. 60 % santykio viršijimas yra „didelis nuokrypis“.

92 Pagal SESV 126 straipsnio 1 dalį valstybės narės įpareigojamos „veng[ti] perviršinio bendrojo šalies biudžeto deficito“.

93 Komisija pažymėjo, kad XL darbo užmokestis buvo beveik tris kartus didesnis (pridėjus Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 91 straipsnyje numatytus priedus ir išmokas). Lenkijos vyriausybė teigė, kad panašiomis sąlygomis 2018–2022 m. vidutinis teisėjų darbo užmokestis daugiau nei 300 % viršijo vidutinį šalies darbo užmokestį. EŽTT pažymėjo, kad 2012 ir 2014 m. visų Europos Tarybai priklausančių valstybių teisėjų „vidutinis metinis bruto darbo užmokestis“ atitinkamai buvo 2,3 ir 2,4 karto didesnis už vidutinį šalies darbo užmokestį. Žr. Sprendimo *Kubát* 33 punktą.

94 Atitinkamas koeficientas taip pat nustatytas įstatyme.

pats pasakytina ir apie 2023 m. gegužės 25 d. patvirtintą valstybės tarnautojų darbo užmokesčio reformą [95]. Tai, kad dėl šios reformos (reikšmingai) padidėjo teisėjų ir kitų valstybės pareigūnų bei tarnautojų atlyginimai, pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą neleidžia suabejoti anksčiau teisėjams mokėtų sumų teisėtumu.

64. Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė, kad Lietuvoje teisėjų darbo užmokesčio santykinis dydis ilgainiui mažėjo ir kad nuo 2021 m. pabaigos jis artėja prie vidutinio šalies darbo užmokesčio. Lietuvos vyriausybė per teismo posėdį teigė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikti skaičiai yra klaidingi, nes neatspindi 2016–2019 m. teisėjams sumokėtų įsiskolinimų po to, kai Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kuriuo pripažino teisėjų darbo užmokesčio sumažinimą prieštaraujančiu Konstitucijai [96].

65. Nors tai, ar teisėjų darbo užmokestis pagrindinėje byloje yra tinkamas, galiausiai turi įvertinti Vilniaus apygardos administracinis teismas, 2020 m. CEPEJ ataskaitos 3.36 pav. [97] ir 2022 m. CEPEJ ataskaitos 3.46 pav. [98] nurodyta, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų vidutinis bruto darbo užmokestis buvo 2,2 (2018 m.) arba 2,1 (2020 m.) karto didesnis už vidutinį šalies bendrąjį darbo užmokestį [99]. Palyginus kitų valstybių narių duomenis matyti, kad 2018 m. Lietuvos teisėjų darbo užmokestis [100] jų karjeros šios valstybės Aukščiausiajame Teisme pradžioje atitiko vidurkį arba buvo santykinai didesnis nei panašių Austrijos (1,5), Belgijos (1,6), Suomijos (1,5), Prancūzijos (1,3), Kroatijos (1,3), Nyderlandų (1,3), Vokietijos (0,9), Vengrijos (1,8), Italijos (1,9), Liuksemburgo (1,4), Latvijos (1,9), Slovėnijos (1,6), Švedijos (1,8) ir Ispanijos (2,1) teisėjų [101].

Išvada

66. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Rejonowy w Białymstoku* (Balstogės apylinkės teismas, Lenkija) ir Vilniaus apygardos administracinio teismo (Lietuva) pateiktus prejudicinius klausimus:

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa:

turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybių narių įstatymų leidžiamajai ir (arba) vykdomajai valdžiai nedraudžiama priimti įstatymų, kuriais nustatomas ir (arba) mažinamas teisėjų atlyginimas, be kita ko, sudarant kolektyvines sutartis pagal nacionalinę teisę,

95 Žr. šios išvados 10 ir 12 punktus. Taip pat žr. Komisijos rašytinių pastabų 39 punktą.

96 Komisijos rašytinėse pastabose nurodyta, kad nuo 2017 m. teisėjų darbo užmokestis kasmet šiek tiek didėjo.

97 Žr. p. 67.

98 Žr. p. 80.

99 Jų karjeros pradžioje ir 3,3 (2018 m.) arba 2,9 (2020 m.) karto didesnis „aukščiausioje instancijoje“.

100 Šalies vidutinio bruto darbo užmokesčio atžvilgiu.

101 2020 m. Lietuvos teisėjų darbo užmokestis šios valstybės Aukščiausiajame Teisme jų karjeros pradžioje buvo santykinai didesnis nei panašių Austrijos (1,6), Belgijos (1,6), Suomijos (1,6), Prancūzijos (1,3), Kroatijos (1,9), Nyderlandų (1,3), Vokietijos (0,9), Vengrijos (1,7), Italijos (1,8), Liuksemburgo (1,5), Lenkijos (1,9), Slovėnijos (1,5) ir Švedijos (1,9) teisėjų. SR ir RB reikalavimai susiję su 2020–2023 m. laikotarpiu. Taip pat žr. 34 diagramą, kurioje pavaizduotas teisėjų ir prokurorų metinių atlyginimų ir šalies vidutinio metinio bruto darbo užmokesčio 2021 m. santykis, pateiktą Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, COM (2023) 309 *final*. CEPEJ pateikė Komisijai kiekybinius duomenis, apimančius 2012–2021 m. laikotarpį. Komisija teigia, kad, remiantis 34 diagrama, pradinis Lietuvos teisėjų darbo užmokestis, palyginti su metiniu šalies bruto darbo užmokesčiu, yra vienas mažiausių Sąjungoje, tačiau jis yra santykinai didesnis nei Belgijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Lenkijoje ir Slovėnijoje mokamas darbo užmokestis.

pagal ją reikalaujama, kad valstybės narės įtvirtintų teisinį pagrindą, leidžiantį nustatyti teisėjų darbo užmokestį ir padedantį apsaugoti teismų nepriklausomumą, užtikrinant, kad teisėjų darbo užmokestis atitiktų jų pareigų svarbą. Nacionaliniai teisėjų darbo užmokesčio įstatymai turi būti taikomi remiantis reikšmingais, objektyviais ir patikrinamais kriterijais, atitinkančiais proporcingumo principą,

pagal ją reikalaujama, kad vertinant teisėjų darbo užmokesčio tinkamumą būtų atsižvelgta į visus svarbius socialinius ir ekonominius veiksnius ir remiamasi šio darbo užmokesčio kaita laikui bėgant,

pagal ją reikalaujama, kad nacionalinėje teisėje, kuria siekiama sumažinti teisėjų darbo užmokesčio dydį, turi būti aiškiai nustatytas tokio sumažinimo pagrindimas. Tokie joje numatyti teisėjų darbo užmokesčio sumažinimai turi būti laikini, o jų dydis ir trukmė – pritaikyti ir turi kisti atsižvelgiant į aplinkybių, dėl kurių sumažintas darbo užmokestis, sunkumą ir tai, kad jos neišnyko. Jokiomis aplinkybėmis tokiais sumažinimais negalima siekti, kad teismai būtų vertinami mažiau palankiai,

pagal ją reikalaujama, kad teisėjų darbo užmokesčio taisyklėms ar bet kokiam jo sumažinimui būtų taikoma teisminė kontrolė.